

**ПРАВОВА ПРИРОДА ВІЙСЬКОВОГО ЗБОРУ.
ЗМІНИ ДО ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ПОЛОЖЕНЬ
ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ЗБІР**

**LEGAL NATURE OF THE MILITARY LEVY.
CHANGES TO THE TAX CODE OF UKRAINE REGARDING PROVISIONS
ON MILITARY LEVY**

*Потапова Д.І., студентка IV курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

*Василенко А.В., студентка IV курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

*Дуравкін П.М., к.ю.н.,
доцент кафедри податкового права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Наукову статтю присвячено дослідженню важливого для сьогодення питання в сфері оподаткування, а саме змін до Податкового Кодексу щодо збільшення ставок податків, зокрема військового збору на тлі крайньої необхідності покриття бюджетного дефіциту.

Зважаючи на те, що Україна фактично перебуває і функціонує в умовах воєнного стану, через повномасштабне вторгнення РФ, наша держава зіткнулась з низкою проблем, які потребують негайного вирішення, це зокрема забезпечення захисту і оборони нашої території, ефективного функціонування економіки та підтримання належних умов життя населення. Це стало викликом, особливо за умов великого бюджетного дефіциту, попри численні міжнародні допомоги. Задля досягнення мети та покриття недостачі бюджетних коштів, зокрема і на оборону, законодавцями був запропонований законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану», що передбачає підвищення ставок податків, в тому числі такого їх різновиду як військовий збір.

Аналізуючи нормативно-правові акти в сфері оподаткування, а це передусім Податковий Кодекс та безпосередньо законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану», нами викладено зміст основних положень проекту, що передбачають збільшення ставок військового збору для різних суб'єктів оподаткування.

Крім того дана наукова робота закріплює, яку правову природу має військовий збір як різновид загальнообов'язкового платежу та його особливості.

Також, нами досліджено думки і настрої населення по відношенню до даного підвищення ставок податків, вони є різноманітними і не існує однієї точки зору ні серед людей, ні в самому Парламенті.

Під час нашого дослідження були сформульовані висновки, які допоможуть зрозуміти мету і значення даних змін до податкового регулювання, та систематизувати інформацію про положення, що містяться в законопроекті.

Ключові слова: військовий збір, Податковий Кодекс, законопроект, воєнний стан, податки, бюджетний дефіцит, ефективне функціонування економіки, оборона.

The scientific article is devoted to the study of an important issue in the field of taxation today, namely changes to the Tax Code regarding the increase in tax rates, in particular, the military levy against the background of the urgent need to cover the budget deficit.

Given the fact that Ukraine is actually living and functioning under martial law due to the full-scale invasion of the Russian Federation, our state is faced with a number of problems that require immediate solutions, including ensuring the protection and defense of our territory, the efficient functioning of the economy and the maintenance of proper living conditions for the population. This became quite a challenge, especially given the large budget deficit, despite numerous international aid. In order to achieve the goal and cover the lack of budget funds, in particular for defense, the legislators proposed a draft law "On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the peculiarities of taxation during the period of martial law", which provides for an increase in tax rates, including such a variety as military gathering.

Analyzing the normative legal acts in the field of taxation, which is primarily the Tax Code and directly the draft law "On Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the peculiarities of taxation during the period of martial law", we have outlined the content of the main provisions of the project, which provide for an increase in military tax rates for various tax subjects.

In addition, this scientific work establishes the legal nature of the military levy as a type of mandatory payment and its features.

Also, we researched the opinions and attitudes of the population in relation to this increase in tax rates, they are diverse and there is no single point of view either among the people or in the Parliament itself.

During our research, conclusions were formulated that will help to understand the purpose and meaning of these changes to the tax regulation, and to systematize information about the provisions contained in the draft law.

Key words: military levy, Tax Code, draft law, martial law, taxes, budget deficit, efficient functioning of the economy, defense.

Вступ. Наша держава знаходиться в складній політичній і економічній ситуації, у зв'язку з введенням на території України воєнного стану через повномасштабне вторгнення РФ, а тому більшість видатків бюджету складають саме витрати на безпеку і оборону нашої держави. Наявність значного бюджетного дефіциту перешкоджає нормальному функціонуванню економіки, що потребує негайного вирішення і пошуку ресурсів для покриття даних прогалин. Тому законотворцями було запропоновано законопроект, що передбачає внесення змін до податкового законодавства, а саме збільшення податків і в даному контексті військового збору, який відіграє важливу роль в збільшенні надходжень саме на захист і оборону нашої держави.

З огляду на вищевикладене, актуальність нашої теми зумовлена передусім необхідністю і важливістю, в умовах сьогодення, а саме життя в реаліях воєнного часу, дослідження проблематики пов'язаної з військовим збором і процесу прийняття закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану».

Ті виклики, перед якими постає наша держава на цьому тернистому шляху, потребують абсолютного розуміння та усвідомлення необхідності пошуків шляхів вирішення проблеми і їх впливу на подальше майбутнє нашої держави як правової, незалежної і суверенної.

Мета наукової статті полягає у тому, щоб дослідити питання пов'язані із змінами до податкового законодав-

ства, щодо підвищення ставки військового збору і інших податків. А саме: 1) з'ясувати правову природу військового збору як загальнодержавного податку, 2) виокремити чому саме він називається збором, хоча є за природою податком, 3) дослідити запропоновані нашими можновладцями змін до Податкового Кодексу і проаналізувати суспільні настрої щодо прийняття даного законопроєкту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливу роль в дослідженні суміжних з обраною нами темою, а саме про правову природу і особливості військового збору відіграли такі науковці як: Бак Н., Острівна Л. В., Атаманчук Н. І., Касьяненко Л. М., Маркова Л. Г., Алексєва Р. О., Шпак О., Безрученко Д.

Виклад основного матеріалу. Щодо правової природи військового збору, то хоча повного і чіткого нормативного закріплення поняття військового збору чинне законодавство не містить, але опосередковано його можна навести за допомогою основоположних ознак. Так, цей податок є загальнодержавним, адже він встановлюється органами законодавчої влади, а саме Верховною Радою і є обов'язковим до справляння на всій території держави [1]. Крім того, він сплачується відповідно до підпункту 1.1 п. 16-1 підрозділу 10 розділу XX Податкового Кодексу особами, що визначені п. 162.1 ст. 163 ПКУ, тобто фізичними особами-резидентами, фізичними особами-нерезидентами та податковими агентами в певних випадках [2]. Відповідно військовим збором є загальнодержавний податок, що сплачується фізичними особами-резидентами та фізичними особами-нерезидентами з доходів, що визначені Податковим Кодексом.

Перед тим як розглянути зміни, що плануються внести до Податкового Кодексу України в частині положень, що стосуються військового збору необхідно з'ясувати у зв'язку з чим було запроваджено даний податок. Так, військовий збір було тимчасово введено в 2014 році для фінансування Збройних Сил України. Цього потребувало важке політико-економічне становище в країні, адже необхідно було підтримувати обороноздатність країни, щоб нести супротив російській агресії. Так, спочатку він запроваджувався до 1 січня 2015 року. Так, Законом України від 31 липня 2014 року № 1621-VII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» підрозділ 10 Розділу XX Перехідних положень Кодексу доповнено п. 16¹, було передбачено, що тимчасово, до 1 січня 2015 року, встановлюється військовий збір [3]. Але згодом його дію було подовжено Законом України від 28 грудня 2014 року «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України». Відповідно його тимчасовий характер було визначено шляхом встановлення невизначеної події у часі – до набрання чинності рішенням Верховної Ради України про завершення реформи Збройних Сил України.

Варто, окрім причин введення військового збору з'ясувати, чому він є податком, а називається саме збором. Так, основними відмінностями збору від податку є те, що перший має цільове призначення, тобто має цільову прив'язку і надходить до цільових фондів, в той час як податок є нецільовим і надходить до бюджету. А оскільки військовий збір має цільову спрямованість – на фінансування оборони, але надходить не до цільового фонду, а до бюджету, то його вважають податком. Таким чином, військовий збір називається збором через особливості його цільового призначення, але є видом податку.

Стосовно тимчасовості даного податку, то Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики на засіданні 29 серпня 2024 року розглянув: проєкт закону України про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану (реєстр. № 11416 від 18.07.2024), внесений Кабінетом Міністрів України, а також альтернативні до нього проєкти.

І зокрема допрацьований на момент нашого дослідження альтернативний проєкт Закону № 11416-2 уточнює строк застосування викладених у законопроєкті особливостей стягнення військового збору – до 31 грудня року, у якому буде припинено воєнний стан [4]. В той час як чинною редакцією ПКУ передбачається, що військовий збір сплачується тимчасово – до набрання чинності рішенням Верховної Ради України про завершення реформи Збройних Сил України.

Надалі розглянемо основні нововведення, що пропонуються проєктом Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» від 30.08.2024 № 11416-д. Так, в першу чергу варто звернути увагу на те, що проєкт значно розширює коло платників податків. Якщо в чинному кодексі платниками військового збору є особи, що визначені пунктом 162.1 статті 162 ПКУ, тобто: фізичні особи-резиденти, які отримують доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи; фізичні особи – резиденти, які володіють та/або користуються (орендують (суборендують), на умовах емфітевзису, постійно користуються) земельними ділянками, віднесеними до сільськогосподарських угідь, у частині мінімального податкового зобов'язання; фізичні особи – нерезиденти, які отримують доходи з джерела їх походження в Україні; податкові агенти. То допрацьований проєкт передбачає, що окрім вищезазначеного кола осіб, платниками такого податку є також фізичні особи – підприємці – платники єдиного податку першої, другої та четвертої груп, платники єдиного податку третьої групи [5].

Важливим питанням є зміна ставки податку. Так, найвагоміша зміна – підвищення ставки військового збору з доходів фізичних осіб з 1,5% до 5%. Також законопроєктом пропонується, що ставка військового збору з фізичних осіб-підприємців платників єдиного податку першої, другої та четвертої групи становитиме 10% розміру мінімальної заробітної плати (що є еквівалентним 5% від двох розмірів мінімальної заробітної плати, як передбачалося у проєкті реєстр. № 11416). Уряд також пропонує встановити обов'язок сплати військового збору у розмірі 1% від доходу фізичних осіб – підприємців, які є платниками єдиного податку 3 групи. Передбачається також встановлення базової ставки податку на прибуток підприємств для цілей оподаткування прибутку банків за 2024 рік у розмірі 50%. Разом з тим допрацьований проєкт Закону передбачає і встановлення базової ставки податку на прибуток підприємств для цілей оподаткування прибутку небанківських фінансових установ (крім страховиків) на рівні 25%. Також встановлюється обов'язок зі сплати даного податку у розмірі 1,5% від загального місячного (річного) оподатковуваного доходу, доходів з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання) та від іноземних доходів для військовослужбовців та працівників Збройних Сил України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Головного управління розвідки Міністерства оборони України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту [5].

Причинами підвищення ставки податку з 1,5% до 5% для фізичних осіб та встановлення інших ставок є зокрема необхідність скорочення дефіциту бюджету і покриття витрат на оборону. Так, в умовах війни Україна потребує більшого фінансування збройних сил для підвищення обороноздатності нашої країни, задля протистояння ворогу. Таким чином, Уряд поставив перед собою мету забезпечити бюджетні видатки на оборону в умовах війни.

Загалом запропонований, а наразі і поданий, після прийняття Верховною Радою України та неодноразових змін

і доповнень, на підписання до Президента України, законопроект викликав достатньо дискусій як у самому парламенті так і в суспільстві [6].

Звертаючись до Пояснювальної записки до проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану», можна зробити висновок про те, які саме обґрунтування необхідності прийняття даного Закону поклали в основу наші законотворці. А саме: «Робота законопроекту обумовлена необхідністю наповнення дохідної частини бюджету за рахунок надходження податкових платежів для належного функціонування економіки та гарантування виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України».

За мету поставлено вдосконалення відповідних норм Податкового кодексу України та створення належних умов для ефективного функціонування економіки, на період дії воєнного стану, до того ж наповнення дохідної частини бюджету за рахунок надходження податкових платежів.

Оскільки реалізація законопроекту не потребуватиме додаткових фінансових витрат із державного та місцевих бюджетів України та не буде мати наслідком скорочення бюджетних надходжень, це у результаті призведе до збільшення доходів бюджетів за рахунок додаткових надходжень від підвищення військового збору та податку на прибуток підприємств.

Це забезпечить належний захист безпеки населення та інтересів України у зв'язку із збройною агресією РФ проти нашої держави. Та гарантуватиме заходів із забезпечення національної безпеки і оборони України [5].

Дані зміни до податкового законодавства дозволять мобілізувати додаткові 500 млрд грн, щоб закрити критично важливі потреби і зменшити дефіцит бюджету [7].

Натомість настрої суспільства щодо підвищення податків і разом військового збору розділились. Як вважає CEO Portmone Дмитро Басов: «Таке рішення замість збільшення податкової бази – це погана ідея, коли бізнес-ландшафт і так напружений. Краще було б попрацювати над детінізацією економіки та залученням нових інвестицій. І розробити спеціальні програми для бізнесів, які зараз здебільшого в тіні.» Оскільки поточна ситуація, що містить безліч факторів, які не тільки не покращуються прибутковість бізнесу, а й погіршують, а саме: обмеження закордонних відряджень, погіршення логістики, кадровий голод, мобілізаційні ризики тощо, то це може призвести до критичних наслідків в сфері бізнесу, діяльність якого складає основу для податкових надходжень до бюджету [8].

До того ж як зазначає економіст Олег Пендзин, це підвищення ставки військового збору в контексті загального збільшення податків може призвести до зниження купівельної спроможності населення. Було проведено опитування серед населення декількох регіонів України і як результат суспільна думка є такою, що частина українців готова сплачувати більші податки, вважаючи це необхідним для підтримки збройних сил під час війни. Проте багато хто наголошує на тому, що і без того високі ціни на продукти та послуги зростуть ще більше через підвищення податків.

Критики Закону наголошують, що податкові зміни лише ускладнять життя бізнесу, який і так працює у складних реаліях воєнного часу, але найбільше постраждають пересічні громадяни. А саме через, зокрема зростання військового збору, яке передбачене цим законопроектом, стосується не бізнесу, а саме працівників, які сплачують податки зі своєї зарплатні.

Отже, підсумовуючи варто сказати, що ситуація з підвищенням податків в країні є доволі напруженою і викликає супротив не лише серед населення, але й у Верховній Раді. Незважаючи на ухвалення закону, повністю покрити бюджетний дефіцит не вийде тому країні доведеться шукати додаткові шляхи вирішення ситуації.

Висновок. Таким чином варто зазначити, що військовий збір за своєю природою є податком, вирізняється своєю особливістю, маючи цільове призначення на оборону країни, тому отримав назву збору. Щодо запропонованого законопроекту, то він знаходиться на стадії підписання у Президента і містить такі положення:

Про підвищення ставки військового збору з доходів фізичних осіб з 1.5% до 5%, з фізичних осіб-підприємців платників єдиного податку першої, другої та третьої групи становитиме 10% розміру мінімальної заробітної плати, та інші підвищення податків. Законодавці обґрунтовують необхідність прийняття закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану», а саме задля збільшення надходжень до державного бюджету і покриття бюджетного дефіциту, що допоможе забезпечити нормальне функціонування економіки, в реаліях воєнного часу, та безпеку і захист нашої держави.

Суспільні настрої розділилися як і думки в самій Верховній Раді, прихильники підвищення військового збору в контексті загального збільшення податків, наголошують на неможливості інакшим чином забезпечити покриття дефіциту бюджету, противники чинять опір, спираючись на те, що дані зміни до податкового законодавства можуть суттєво вплинути на купівельну спроможність населення, та негативних наслідків для бізнесу.

Наша держава, перебуваючи в умовах воєнного стану, відбиваючи збройну агресію, потребує негайного вирішення питань надходжень до бюджету, і підвищення податків наразі можновладцями розглядається як єдине правильне рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник основних термінів. gov.ua: веб-сайт. URL: <https://tax.gov.ua/korisni-posilannya/slovník> (дата звернення: 09.10.2024).
2. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 09.10.2024).
3. Щодо оподаткування військовим збором. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3640872-14#Text> (дата звернення: 18.10.2024).
4. Картка законопроекту – Законотворчість. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://ltd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44657> (дата звернення: 09.10.2024).
5. Картка законопроекту – Законотворчість. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://ltd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44809> (дата звернення: 12.10.2024).
6. Що зміниться для громадян України, внаслідок «історичного» підвищення податків? Пояснюємо. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/pidvyshchennya-podatkov-shcho-zminytsya/33154918.html> (дата звернення: 16.10.2024).
7. Підвищення військового збору до 5% та податку на прибуток банків до 50%. Як депутати забезпечать додаткові потреби армії на 500 мільярдів гривень?. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/publications/20278437-pidvyshchennya-vijskovogo-zboru-do-5-ta-podatku-na-pributok-bankiv-do-50-yak-deputati-zabezpechat-dod> (дата звернення: 16.10.2024).
8. Потрібно не підвищувати податки, а нарощувати податкову базу. Як розширити джерела надходжень? Розповідає CEO Portmone Дмитро Басов. Forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/money/potribno-ne-pidiyhati-podatki-a-naroshchuvati-podatkovu-bazu-yak-rozshiriti-dzhereladkhodzen-rozpovidae-ceo-portmone-dmitro-basov-14102024-24173> (дата звернення: 16.10.2024).